

Sygn. akt V KK 111/19

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 listopada 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Waldemar Płóciennik (przewodniczący)

SSN Jacek Błaszczyk

SSN Przemysław Kalinowski (sprawozdawca)

Protokolant Anna Korzeniecka-Plewka

przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Małgorzaty Kozłowskiej,
w sprawie **P.W.**

skazanego z art. 56 § 1 kks w zw. z art. 38 § 1 pkt 3 kks w zw. z art. 23 § 1 i 3 kks
po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie

w dniu 19 listopada 2019 r.,

kasacji, wniesionej przez prokuratora

od wyroku Sądu Okręgowego w K.

z dnia 23 listopada 2018 r., sygn. akt II Ka (...)

zmieniającego wyrok Sądu Rejonowego w K.

z dnia 25 czerwca 2018 r., sygn. akt II K (...),

**uchyla wyrok Sądu Okręgowego w K. w zaskarżonej części, a
także pkty 2 i 4 wyroku Sądu Rejonowego w K. z dnia 25 czerwca
2018r., sygn. akt II K (...) i w tym zakresie przekazuje sprawę P.
W. temu ostatniemu sądowi do ponownego rozpoznania.**

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w K., wyrokiem z dnia 25 czerwca 2018 r., sygn. akt II K (...), oskarżonego P.W. uznał za winnego tego, że:

1. w okresie od 1 kwietnia 2014 r. do 3 lutego 2016 r. w K., prowadząc działalność gospodarczą, podlegając opodatkowaniu podatkiem od towarów i usług, działając w krótkich odstępach czasu w wykonaniu tego samego zamiaru, składając organowi podatkowemu deklaracje VAT-7 podał w nich nieprawdę przez bezpodstawne odliczenie podatku naliczonego w wys. 686.804,00 zł za 2014 r. i w wys. 908.386,00 zł. za 2015 r., skutkiem czego naraził podatek od towarów i usług na uszczuplenie w łącznej wysokości 1. 595.190,00 zł, przy czym wartość tego uszczuplenia jest duża i w rzeczywistości ten uszczerbek finansowy nastąpił, tj. przestępstwa z art. 56 § 1 k.k.s. w zw. z art. 37 § 1 pkt 1 k.k.s. w zw. z art. 6 § 2 k.k.s. i za to na podstawie art. 56 § 1 k.k.s. w zw. z art. 38 § 1 pkt 3 k.k.s. w zw. z art. 23 § 1 i 3 k.k.s. wymierzył mu karę 10 miesięcy pozbawienia wolności oraz karę 500 stawek dziennych grzywny, ustalając wysokość jednej stawki na kwotę 70 złotych.

Na podstawie art. 33 § 1 k.k.s. Sąd orzekł od oskarżonego na rzecz Skarbu Państwa przepadek równowartości korzyści majątkowej w kwocie 1.595.190 zł;

2. w okresie od 30 kwietnia 2015 r. do 26 kwietnia 2016 r. w K., prowadząc działalność gospodarczą, podlegając opodatkowaniu podatkiem dochodowym od osób fizycznych, uchylając się od opodatkowania nie ujawnił właściwemu organowi podatkowemu podstawy opodatkowania w wysokości 387.516,00 zł przez co naraził podatek dochodowy od osób fizycznych na uszczuplenie w wys. 111.475,00 zł, w konsekwencji do tego uszczuplenia podatkowego doszło, tj. przestępstwa z art. 56 § 1 k.k.s. w zw. z art. 37 § 1 pkt 1 k.k.s. w zw. z art. 6 § 2 k.k.s. i za to na podstawie art. 54 § 2 w zw. z art. 23 § 1 i 3 k.k.s. wymierzył mu karę 500 stawek dziennych grzywny, ustalając wysokość jednej stawki na kwotę 70 zł. Na podstawie art. 33 § 1 k.k.s. Sąd orzekł od oskarżonego na rzecz Skarbu Państwa przepadek równowartości korzyści majątkowej w kwocie 111.475 zł;

3. w okresie od 1 stycznia 2014 r. do 31 grudnia 2015 r. prowadząc działalność gospodarczą wbrew obowiązкови wynikającemu z art. 109 ust. 3 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (Dz.U. z 2011 r. Nr 177, poz. 1054 późn. zm.) nie prowadził ewidencji sprzedaży oraz ewidencji zakupów dla potrzeb

podatku od towarów i usług oraz w okresie od 1 stycznia 2014 r. do 31 grudnia 2014r., wbrew obowiązкови wynikającemu z art. 24a ust. 1 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (tj. Dz.U. z 2012 r., poz. 361 ze zm.) nie prowadził podatkowej księgi przychodów i rozchodów, tj. przestępstwa z art. 60 § 1 k.k.s. i za to na podstawie tego przepisu w zw. z art. 23 § 1 i 3 k.k.s. wymierzył mu karę 80 stawek dziennych grzywny, ustalając wysokość jednej stawki na kwotę 70 zł.

Na podstawie art. 39 § 1 k.k.s. Sąd połączył orzeczone wyżej w pkt 1, 3 i 5 kary grzywny i wymierzył oskarżonemu karę łączną 650 stawek dziennych grzywny, ustalając wysokość jednej stawki na kwotę 70 zł. Ponadto, na podstawie art. 34 § 2 i 4 k.k.s., orzeczono wobec oskarżonego zakaz prowadzenia działalności gospodarczej związanej ze sprzedażą samochodów i części samochodowych przez okres 3 lat od uprawomocnienia się wyroku.

Powyższy wyrok został zaskarżony apelacją wniesioną przez prokuratora na korzyść oskarżonego. w części dotyczącej orzeczenia o karze i środkach karnych.

Skarżący, powołując się na przepis art. 438 pkt 1 i 2 k.p.k. wyrokowi temu zarzucił:

1.obrazę przepisu prawa materialnego - art. 33 § 1 w zw. z § 6 k.k.s. przez jego błędne zastosowanie i orzeczenie w pkt 2 i 4 części rozstrzygającej zaskarżonego wyroku od oskarżonego P.W. na rzecz Skarbu Państwa przepadekówn równowartości korzyści majątkowych w kwotach odpowiednio: 1.595.190 zł i 111.475,00 zł, podczas gdy orzeczenie zapadło w sprawie o przestępstwo skarbowe nie zwalnia od obowiązku uiszczenia należności publicznoprawnej, a zatem ww. kwoty wraz z odsetkami na podstawie art. 15 § 1 k.k.s. podlegają zwrotowi na rzecz Skarbu Państwa;

2. rażące naruszenie przepisów postępowania, które miało wpływ na treść orzeczenia, a mianowicie art. 424 § 3 k.p.k. przez sporządzenie uzasadnienia wyroku Sądu Rejonowego w K. wbrew nakazom wynikającym w tym zakresie z ww. przepisu, przejawiające się w całkowitym pominięciu odniesienia się do wyjaśnienia podstawy prawnej zastosowanych wobec oskarżonego P.W. środków karnych w postaci orzeczenia przepadekówn równowartości korzyści

majątkowych w pkt 2 i 4 części rozstrzygającej zaskarżonego wyroku oraz niewskazaniu, jakimi przesłankami kierował się Sąd Rejonowy w K. orzekając w/w środki karne - zarówno co do zasady, jak i wysokości, co w konsekwencji uniemożliwiło kontrolę prawidłowości zastosowania ww. środków karnych.

Autor apelacji stawiając powyższy zarzut, wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku przez uchylenie środków karnych przepadku równowartości korzyści majątkowej i orzeczenie wobec oskarżonego P.W. obowiązku zapłaty należnych podatków na rzecz Skarbu Państwa w wysokości 1.595.190 zł tytułem podatku od towarów i usług oraz 111. 475 zł tytułem podatku dochodowego od osób fizycznych wraz z odsetkami w terminie 3 lat od uprawomocnienia się wyroku.

Natomiast prokurator biorący udział w dniu 23.11.2018 r. w rozprawie apelacyjnej przed Sądem Okręgowym w K., który to Sąd rozpoznawał powyższy środek odwoławczy, podniósł zarzut odnoszący się do zaistnienia bezwzględnej przyczyny odwoławczej określonej w art. 439 § 1 pkt 5 k.p.k. przez orzeczenie w punktach 2 i 4 zaskarżonego wyroku środków karnych nieznanymi ustawie oznaczonych jako „przepadek równowartości korzyści majątkowej” i wniósł o wydanie orzeczenia kasatoryjnego oraz przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania przez Sąd I instancji. Równocześnie ten sam prokurator wskazał też na brak możliwości zastosowania w tej sprawie instytucji z art. 41 § 2 w zw. z § 4 k.k.s. ze względu na wymierzenie P.W. między innymi bezwzględnej kary pozbawienia wolności (argument *a contrario*).

Z kolei Sąd odwoławczy, po rozpoznaniu przywołanych powyżej zarzutów, ostatecznie dokonał zmiany zaskarżonego wyroku Sądu I instancji w ten sposób, że uchylił zawarte w punktach 2 i 4 rozstrzygnięcia dotyczące środków karnych oznaczonych jako „przepadek równowartości korzyści majątkowej” i równocześnie obniżył orzeczoną wobec oskarżonego w punkcie 6 karę łączną grzywny do 500 stawek dziennych (pkt I), utrzymując w mocy w pozostałej części zaskarżony wyrok (pkt II), a nadto zwolnił P. W. w całości od zapłaty na rzecz Skarbu Państwa kosztów sądowych za postępowanie odwoławcze.

Obecnie, wyrok Sądu Okręgowego w K. został zaskarżony kasacją wniesioną przez Prokuratora Okręgowego w K. w części dotyczącej rozstrzygnięcia o środkach karnych, zawartego w punkcie I., na niekorzyść osk. P.W.. Autor kasacji

zarzucił rozstrzygnięciu sądu odwoławczego obrazę art. 439 §1 pkt 5 k.p.k. polegającą na dokonaniu błędnej oceny odnośnie tego, że wyrok wydany przez Sąd I instancji w zakresie rozstrzygnięć zawartych w punktach 2 i 4 nie był obarczony wadami stanowiącymi bezwzględną przyczynę odwoławczą w postaci orzeczenia środków karnych nieznanymi ustawie, co z kolei determinowało obowiązek uchylenia tego orzeczenia niezależnie od granic zaskarżenia, podniesionych zarzutów oraz wpływu tego uchybienia na treść powyższego wyroku, w następstwie czego doszło do nieuprawnionego wydania w tym zakresie orzeczenia reformatoryjnego sprowadzającego się do uchylenia orzeczonych na podstawie art. 33 § 1 k.k.s. tytułem środków karnych „przypadków równowartości korzyści majątkowych”.

W oparciu o tak sformułowany zarzut kasacyjny skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego w K. z dnia 23.11.2018 r. w sprawie o sygn. akt II Ka (...), w zakresie rozstrzygnięcia zawartego w punkcie I, w części dotyczącej dokonanej zmiany wyroku Sądu instancji przez uchylenie orzeczenia dotyczącego „przypadków równowartości korzyści majątkowych”, a nadto o uchylenie wyroku Sądu Rejonowego w K. w tej sprawie w części dotyczącej rozstrzygnięcia zawartego w punktach 2 i 4 odnoszących się do orzeczenia względem P. W. przywołanych powyżej nieznanymi ustawie środków karnych oraz przekazanie w tym zakresie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył co następuje.

Kasacja wniesiona w tej sprawie przez Prokuratora Okręgowego w K. okazała się zasadna, a sformułowany w niej zarzut wskazujący na wystąpienie uchybienia wymienionego w art. 439 § 1 pkt 5 k.p.k. – zasługiwał na uwzględnienie. Wprawdzie w apelacji oskarżyciela publicznego wniesionej w tej sprawie na korzyść oskarżonego zarzucono jedynie naruszenie prawa materialnego, tj. art. 33 § 1 k.k.s. przez jego błędne zastosowanie, ale prokurator obecny na rozprawie apelacyjnej podniósł zarzut należący do kręgu bezwzględnych przyczyn uchylenia wyroku wywodząc, że w tej sprawie doszło do orzeczenia środka nieznanego ustawie określonego jako „przypadek równowartości korzyści majątkowej”. Z uwagi na rangę tego zarzutu, rozstrzygnięcie tej kwestii należało zatem w pierwszej kolejności do obowiązków sądu odwoławczego. Odnosząc się do tego stanowiska

sąd odwoławczy przyznał wprawdzie, że Sąd I instancji orzekł opisany środek niezasadnie, ale ponieważ jest on wskazany w przepisie art. 33 § 1 k.k.s., to nie można uznać, aby był on nieznany ustawie, na podstawie której został orzeczony. Zdaniem Sądu Okręgowego w K., nie ulegało bowiem wątpliwości, „*że chodzi o środek wymieniony w w/w przepisie*”. Odwołano się przy tym do rozwiązania przyjętego w art. 45 § 1 k.k., gdzie wprost wymieniony jest „*przepadek równowartości korzyści*” oraz podniesiono jako argument za wykładnią zrównującą niejako te środki, fakt zdarzających się sądom powszechnym przypadków zamiennego traktowania „*przypadku równowartości korzyści*” przewidzianego w Kodeksie karnym oraz „*ściągnięcia równowartości korzyści majątkowej*”, które to określenie funkcjonuje w ustawie Kodeks karny skarbowy dla opisanego jednego z przewidzianych tam środków karnych.

Sąd Najwyższy nie podziela przekonania wyrażonego przez Sąd Okręgowy w K..

Należy zgodzić się z autorem kasacji co do tego, że pod pojęciem kary nieznaną ustawie należy rozumieć nie tylko karę całkowicie nieznaną polskiemu systemowi prawa karnego, ale także karę, która wprawdzie występuje w pewnej części tego systemu, lecz nie jest znana ustawie stanowiącej podstawę odpowiedzialności karnej w konkretnej sprawie. Przekonanie takie znajduje oparcie w gwarancyjnej funkcji zasady *nulla poena sine lege*, która ma pełne zastosowanie również do środków karnych stanowiących istotny element represji. W realiach tej sprawy nie ulega bowiem wątpliwości, że orzeczony jako środek karny „*przepadek równowartości korzyści majątkowej*”, nie jest środkiem karnym przewidzianym w ustawie będącej podstawą odpowiedzialności karnej osk. P.W.. W takiej postaci nie wymieniono go w katalogu środków karnych zamieszczonym w art. 22 § 2 k.k.s., a w Kodeksie karnym przepadek korzyści majątkowej lub jej równowartości, nie jest obecnie w ogóle przewidziany wśród środków karnych. Stąd też przywołana wyżej argumentacja Sądu Okręgowego w K. nie jest przekonująca. Zwłaszcza powoływanie się na występujące w innych sprawach karnych skarbowych przypadki błędnego określania przez sądy powszechne środka karnego przewidzianego w art. 22 § 2 pkt k.k.s., mianem „*przypadku równowartości korzyści majątkowej*”, nie prowadzi wcale do utożsamienia go ze środkiem karnym wymienionym w tym

przepisie. Katalog środków karnych na gruncie Kodeksu karnego skarbowego jest w tej mierze precyzyjny i jednoznacznie oddziela środek w postaci przepadku, który łączy z przedmiotami i korzyściami majątkowymi (art. 22 § 2 pkt 2 i 4 k.k.s.) od środka w postaci ściągnięcia równowartości pieniężnej przepadku przedmiotów i ściągnięcia równowartości pieniężnej przepadku korzyści majątkowej (art. 22 § 2 pkt 3 i 4a k.k.s.). W tej sytuacji swego rodzaju kompilacja dwóch środków karnych znanych wprawdzie Kodeksowi karnemu skarbowemu, ale wyraźnie wyodrębnionych przez ustawodawcę, stworzyła hybrydę, której nie sposób określić jako środek karny znany ustawie stanowiącej podstawę odpowiedzialności karnej osk. P. W..

Trafnie też skarżący w kasacji zauważa, że w podstawie prawnej skazania przywołano jedynie ogólnie normę art. 33 § 1 k.k.s. bez równoczesnego sprecyzowania, czy chodzi o zdanie pierwsze, czy też drugie tego przepisu. Podobnie, w wyroku Sądu I instancji nie odwołano się do treści art. 22 § 2 k.k.s., gdzie w poszczególnych punktach zostały określone rodzaje środków karnych. Wprawdzie nie zmieniałoby to oceny uchybienia, ale pozwoliłoby chociaż tą drogą podjąć próbę identyfikacji środka karnego, który Sąd *meriti* zamierzał orzec wobec oskarżonego w tej sprawie.

Zgodzić się trzeba także z tymi wywodami autora kasacji, w których zauważa słabość argumentu wskazującego na – niejako symetrycznie – przewidziany w art. 45 § 1 k.k. środek w postaci przepadku równowartości korzyści majątkowej, co miałoby przemawiać przeciwko zasadności traktowania - na gruncie Kodeksu karnego skarbowego – tak określonego środka karnego, jako środka nieznanego ustawie. Rzeczywiście, nie ulega wątpliwości, że krąg środków karnych przewidzianych w Kodeksie karnym wykazuje coraz dalej idące odmienności w relacji do środków przewidzianych w Kodeksie karnym skarbowym. Obecnie, przepadek korzyści majątkowej lub jej równowartości w powszechnym prawie karnym nie jest w ogóle zaliczany do kręgu środków karnych. W systematyce Kodeksu karnego umieszczono go w odrębnym rozdziale razem ze środkami kompensacyjnymi. Warto zauważyć, że takiego samego przewartościowania nie dokonano na gruncie ustawodawstwa karnego skarbowego. Tymczasem, jest oczywistym, że gdyby ustawodawca chciał identycznie określić poszczególne

środki karne, czy też kompensacyjne oraz inne środki penalne funkcjonujące w obu ustawach, to niewątpliwie powinno znaleźć to swoje odzwierciedlenie w odpowiednich przepisach dotyczących tej właśnie materii. Tak jednak nie jest, o czym bez wątpienia przekonuje też zakres odesłania do przepisów Kodeksu Karnego zawarty w art. 20 Kodeksu karnego skarbowego. Nawet gdyby przyjąć, że zaniechanie takiego ujednolicenia materii dotyczącej środków karnych na gruncie obu ustaw nie było celowym zabiegiem ustawodawcy wynikającym z motywów uzasadnionych jakimiś racjami, to i tak nie można byłoby ignorować takiego zróżnicowania stanu normatywnego.

Niezależnie od powyższej oceny podkreślić trzeba, że w chwili orzekania w tej sprawie przez sądy obu instancji także obecnie obowiązująca treść przepisu art. 45 § 1 k.k. nie uzasadniała określania środkiem karnym orzeczonego przypadku korzyści majątkowej i wręcz podważała argumentację sądu odwoławczego, który w swoistym symetryzmie tych środków, upatrywał wsparcia dla swego poglądu o braku uchybienia wymienionego w art. 439 § 1 pkt 5 k.p.k. Jak już zaznaczono, od dnia 1 lipca 2015 r. przypadek przedmiotów lub korzyści pochodzących z przestępstwa przestał należeć do kręgu środków karnych i razem ze środkami kompensacyjnymi został wyodrębniony w rozdziale Va Kodeksu karnego.

W tych warunkach orzeczoney wobec osk. P.W. jako środek karny, „*przypadek równowartości korzyści majątkowej*”, nie był znany nie tylko ustawie, która była bezpośrednią podstawą orzekania o nim, tj. Kodeksowi karnemu skarbowemu, ale również nie należał do kręgu takich środków przewidzianych w kodeksie karnym.

Powyższe prowadzi do wniosku, że orzeczenie sądu odwoławczego zaskarżone kasacją, ograniczające się do uchylenia wyroku Sądu Rejonowego w K. w zakresie rozstrzygnięć zawartych w punktach 2 i 4 wyroku tego Sądu, było obarczone bezwzględłą przyczyną odwoławczą, o której mowa w art. 439 § 1 pkt 5 k.p.k. Jednocześnie, przepis ten nie przewiduje orzekania reformatoryjnego przez sąd odwoławczy. W tej sytuacji, Sąd ten, rozpoznając apelację od wyroku Sądu Rejonowego w K., był zobligowany do uchylenia tego orzeczenia – w części dotkniętej wspomnianą wadą - niezależnie od granic zaskarżenia, podniesionych

zarzutów oraz wpływu tego uchybienia na treść wyroku i przekazania sprawy w tym zakresie do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji.

Tymczasem, Sąd odwoławczy orzekając w tej sprawie, po rozpoznaniu apelacji oskarżyciela publicznego, uchylił wprawdzie rozstrzygnięcie Sądu Rejonowego w K. w części dotyczącej orzeczonych środków karnych, ale decyzja w tym względzie była podyktowana przekonaniem, że w odniesieniu do osk. P.W. niezasadnym było w ogóle orzeczenie środka karnego przewidzianego w art. 33 § 1 k.k.s. – za czyny przypisane mu w pkt 2 i 4 wyroku. Tym samym, negując wystąpienie bezwzględnej przyczyny uchylenia wyroku sąd odwoławczy naruszył dyrektywę zawartą w art. 439 § 1 pkt 5 k.p.k. W takim wypadku rozstrzygnięcie sądu II instancji nie powinno ograniczać się do samego skasowania wadliwej części orzeczenia Sądu I instancji (zresztą w oparciu o inną podstawę normatywną), ale należało je połączyć z przekazaniem sprawy w tym zakresie do ponownego rozpoznania przez Sąd I instancji. Stosownie bowiem do dyspozycji art. 33 § 1 k.k.s. w wypadku, gdy sprawca przestępstwa skarbowego chociażby pośrednio osiągnął korzyść majątkową nie podlegającą przepadkowi przedmiotów określonych w art. 29 pkt 1 lub 4 k.k.s., sąd orzeka przepadek tej korzyści, a gdy orzeczenie takiego środka jest niemożliwe orzeka się środek karny ściągnięcia równowartości pieniężnej tej korzyści.

Bezwzględny charakter uchybienia podniesionego w kasacji Prokuratora Okręgowego w K. uzasadniał uchylenie zaskarżonej części wyroku Sądu Okręgowego w K., a także wyroku Sądu Rejonowego w K. – w części dotyczącej środka karnego orzeczonego przez ten Sąd w pkt 2 i 4 - i przekazanie sprawy osk. P.W. w tym zakresie, temu ostatniemu Sądowi do ponownego rozpoznania. Tym samym, w świetle obligatoryjnego charakteru rozstrzygnięcia przewidzianego w art. 439 § 1 pkt 5 k.p.k., przedwczesne byłoby wypowiedanie się przez Sąd Najwyższy (art. 436 k.p.k.) w przedmiocie poglądu prawnego, który Sąd Okręgowy w K. wyraził w kwestii relacji między przepisami art. 33 § 1 k.k.s. i art. 15 § 2 k.k.s.

Orzekając ponownie w uchyłonej części, Sąd Rejonowy uwzględni powyższe uwagi i prawidłowo zastosuje obowiązujące przepisy prawa materialnego.

Mając to wszystko na uwadze Sąd Najwyższy orzekł, jak w wyroku.

